

A NEMZETKÖZI SZELLEMI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÚJ EREDMÉNYE.

Az irodalmi termelés egyre emelkedik, a tudományok mind finomabb elágazásokra specializálják magukat, sőt a pesszimisták már a könyvtáraknak — melyekben egyedül volt a tudományosság egyetemessége érezhető — felosztását és egymástól független különleges gyűjteményekbe való tagozódását is jövendölik. Senki- nek sincs már az az áttekintése korának tudományos termelését illetőleg, amellyel még egy Leibniz rendelkezett, senki sem tudja maga erejéből még a saját tudományos szakterületének irodalmi termelését sem áttekinteni. Felmerül tehát a kérdés: hova vezet mindez? Oda jussunk-e, hogy egy tudós se tudja, mi történik saját szakmájában, hogy ugyanazokért az eredményekért mindig újra kelljen dolgozni, hogy régen megcáfolt nézetek új eredményekként legyenek feltárlva és elismerést találjanak? Milyen eszközöket kell felhasználnunk e zürzavar elkerülésére s oly racionális munkarendszer felállítására, amely egyedül biztosít célravezető haladást? Erre csak egy orvosság van és éppen a munkamegosztás váltja valóra ezt a lehetőséget: folyamatos periodikus bibliográfiák megteremtése és kiépítése, melyek közlik a tudósokkal az új kutatások cím- ismeretét, sőt fejlettebb alakjukban kritika és ismertetés formájában módot nyújtanak tájékozódásra és esetleg ítéletalkotásra. De mire valóok egyes tudományágak legkiválóbb bibliográfiái, ha azokat a tudósok nem használják, ha — mint gyakran sajnálattal kell hivatott helyen megállapítani — ezek még a szakkörökben sem váltak közkinccsé? Valljon-e kudarcot a gyakorlatban az az elméletben minden tudós által elfogadott elv a tudomány nemzetköziségéről, csak azért, mert a külföldi kutatások eredményeit csak nagyon gyéren hozzák másutt nyilvánosságra és mert a külföldi bibliográfiák ismerete és használata még eddig nem ment át a tudósvilág vérébe? Ilyen

gondolatmenetből származott évekkal ezelőtt Marcel GODET, a berni svájci nemzeti könyvtár igazgatója Index Bibliographicus-ának terve, mely nemzetközi jegyzéke a különböző tudományok bibliografiai folyóiratainak és a Népszövetség védnöksége alatt mint annak első bibliografiai kiadványa 1925-ben jelent meg, magában foglalván 1002 folyóirat bibliografiai adatait. Ezzel egy addig semilyen alakban meg nem valósított munka nyert megoldást, amely teljes és kényelmes áttekintést nyújt minden ország és minden szakma folyó bibliografiáiról s így mintegy kulcsa a jelenkor tudományos termelésének.

A bevezető szavakban vázolt tudománypolitikai helyzet azonban még változatlanul fennáll és ezért komoly vizsgálat tárgyává kell tennünk, hogy e mű, melynek adatait 1923-ban és 24-ben, tehát már hat vagy hét éve gyűjtötték, még mindig megfelel-e céljának? Nem avult-e már el? A bibliografiai folyóiratok jegyzékének időről-időre újjal való pótlása elválaszthatatlanul hozzátartozott az eredeti tervhez. Az index bibliographicus szellemi atyja, GODET eleve tisztában volt azzal, hogy a «bibliographies courantes» időközönként megjelenő jegyzékének magának is egy «bibliographie courante»-nak kell lennie, ha tartósabb hatást akar vele elérni. Mert a dolog természetében rejlik, hogy az úgynevezett «másodfokú bibliografia» hamarabb avul el, mint a többi bibliografikus segéd-eszköz, különösen ha folyó bibliografiákra terjed ki, mint a jelen esetben is. Mert a tisztán bibliografiai folyóiratok gyakran nagyon rövid életűek, viszont a többieknek, amelyek csak részben bírnak bibliografiai tartalommal, értéke és anyaga az évek folyamán igen nagy ingadozásoknak lehet alávetve, miután a szerkesztőség kényétől függ, hogy mekkora terjedelemben hozza folyóiratának bibliografiai függelékét. Így nemcsak újabb bibliografiai folyóiratok megindulása következtében keletkeztek hiányok az «index»-ben, melyek ennek értékét idővel leszállítják, hanem még inkább a számos, ma már nem helytálló adat folytán, amely vagy olyan folyóiraatra hivatkozik, mely ma már megszűnt, vagy olyanra, mely azóta megváltoztatta bibliografiai karakterét. Ha az első bajt még egy rég ismert orvossal gyógyíthatnók is, a másik baj ellen csak egy radikális

kúra, az anyag tökéletes újrafeldolgozása segíthet. És ennek a munkának itt van az ideje.

Ez a kérdés 1928 őszén vetődött fel, az indító okot hozzá egy hasonló terv befejezéshez közeledése szolgáltatta. Ez a szellemtudományok bibliografiai folyóiratainak jegyzéke, melyet a «Nemzetközi Akadémiai Unió» a «Népszövetségnek a nemzetek szellemi együttműködésére alapított intézet»-ével együttesen készít elő kiadásra. A két vállalkozás egymáshoz való viszonyának vizsgálata közben a Népszövetség könyvtári szakértői olyan éles különbségeket állapítottak meg munkamódban és célban, hogy lemondtak a két terv összeolvasztásáról. Egyidejűleg azonban fellángolt az «index bibliographicus» felújítása iránt való, mindaddig mérsékelt érdeklődés. 1929 febr. 11—13-án beható vita után elhatározták a «Szellemi együttműködést fejlesztő intézet» párizsi könyvtárkonferenciáján — melyen GODET berni igazgatón kívül különösen KRÜSS, berlini főigazgató pártolta igen melegen a tervet — egy bizottság megszervezését, melynek feladatává egy tervezet kidolgozását és elterjesztését tették. A bizottság tagjai: GODET, KRÜSS és a párizsi Nemzeti Könyvtár főigazgatója, ROLAND-MARCEL lettek. Ez a bizottság 1929 március 21-iki összejövetelén tanácskozás tárgyává tette, két részletes tervezet alapján, a kivitel módját. Az egyik tervezet GODET-től, a másik e cikk írójától származott. Mindkettőnek részletes, gondos megfontolása után, a GODET-féle terv alapulvételével, egy mérvadó terv dolgoztatott ki.

A terv végleges alakja, annak ellenére, hogy az első eszme alapján készült, attól néhány pontban mégis különbözik. A két legfőbb különbség a berlini Állami Könyvtárnak a felelős szerkesztőségbe való bevonása és evvel kapcsolatban a bibliografiai egyes adatoknak kibővítése. GODET maga is kívánatosnak tartotta, hogy egy egészen nagy Nemzeti Könyvtár vegye át a kiadást, vagy vegyen részt abban, mert az első kiadás szerkesztése arra a tapasztalatra juttatta, hogy a központnak jelentett sürgős és szükséges pótlások és ellenőrzések a Svájci Nemzeti Könyvtárban nehézségekbe ütköztek. Milyen más helyzetben vannak a milliós könyvtárak, melyek a külföldi bibliografiai folyóiratoknak legalább túlnyomó részét járát-

ják! Bennük a hiányzó adatok pótlása nem járna nehézséggel és a javítások és kiegészítések is megbízhatóbbak lennének. KRÜSS főigazgató ajánlatára a berlini Állami Könyvtárt szemelték ki erre a célra, mert az Index Bibliographicus első kiadásának tanúsága szerint,¹ a világ összes államai közül Németország tulajdonában van a legtöbb folyó bibliografiai periodica. GODET mellett e cikk íróját bízták meg a kiadással. A személyi kérdés ilyen megoldásától három előnyt remélnek: az 1925-ben GODET által kiadott első kiadással szerzett tapasztalatok felhasználását, a berlini könyvtár folyóirat-osztálya bő anyagának értékesíthetését és végül az «Internationale Bibliographie des Buch- und Bibliothekwesens»-szel való szoros kooperáció eredményét, mely közvetlenné és természetessé fog válni azáltal, hogy e cikk írója fenti bibliografiai, könyvtár- és könyvtudományi évkönyv társkiadója.

E terv kivételét a fent vázolt alakban, 1929 júliusában a szellemi együttműködést irányzó bizottság gyűlésén elhatározták és ezt a határozatot szeptemberben, a Népszövetség nagygyűlésén, Genfben elfogadták. Ezzel a Népszövetség messzire ágazó organizációja hivatalosan e vállalkozás mellé állt; a Népszövetségnek a szellemi együttműködést irányzó intézete fogja a kiadást vállalni, valamint a német bizottságot munkájában anyagilag is támogatni.

A vállalkozás kivitele eszerint biztosítottnak látszik. A munkamódszer kompromisszumot állít fel a centralizálás elve és a decentralizálás között, mely jó eredményeket ígér azáltal, hogy Berlinben egy elosztó, kiegészítő, rendező és végső fokon felelős központot állít fel, a kidolgozás munkáját pedig, mint az az Index első kiadásánál is történt, az egyes országok nemzeti könyvtáiraira bízza, hogy saját országukkal szemben, különösen az esetleges kihagyások miatt viseljék a felelősséget. Senki sem vonhatja kétségbe, hogy ilyen munka a nemzet könyvtárának feladatait túl nem haladja. Szűk látókörű álláspont volna, ha a központi könyvtárak feladatukat országuk irodalmi termelésének gyűjtésével és az utókor számára hozzáférhetővé tételével kimerítettnek tekintenék. Nem, — saját generáció-

¹ Az abban felsorolt 1002 folyóiratból Németországra 224, Franciaországra 150, Nagybritanniára 89 és az Egyesült Államokra 63 esik.

jukkal szemben még más kötelességük is van. Minden alkalmat meg kell ragadni a tudomány és az ismeretek pozitív terjesztésére, tudakozó- és csereirodák felállítására és központi bibliografiai feladatok elvállalásával országuk könyvtártudományi központjává kell válniok, hogy esetleges nemzetközi könyvtári feladatokban való együttműködéssel országukat méltón képviseljék és az ügyet illetően kép előmozdítsák. Reméljük, hogy az ilyen bibliografiai vállalkozásoktól együttműködésre felszólított könyvtárakban és más intézetekben megvan a valódi idealizmus és odaadó munkakészség, s akkor a siker el nem maradhat.

(Berlin.)

DR. VORSTIUS JORIS.